

Oudheidkundige mededelingen.

Dijth is dat olde water recht
vann Staueren und vann
deme damme in Flandern/

Via Internet gooien wij steeds spieringen uit om kabeljauwen te vangen en zo is er onlangs alweer een stukje van de puzzel Oud-Staveren boven water gekomen, een handschrift of H.S. uit Kopenhagen met de titel... "Dijth is dat olde water recht vann Staueren und vann deme damme in Flandern".

Hierover werd in het ^{Stavers} Krantsie van oktober 2001 ^{ook} al iets vermeld. Het H.S. zou onder anderen afkomstig zijn uit Visby op Gotland en het is inderdaad overal steeds weer overgeschreven, maar gezien de nadrukkelijke vermelding "Staueren", met een hoofdletter, en damme (Damme in Vlaanderen) ^{net een klein letter,} rijst toch het vermoeden dat de oorspronkelijke tekst uit Staveren afkomstig is.

Het H.S. is in 1505 door Henrick moensen (de monnik) uit Helsingiör overgeschreven van een ouder H.S., dat volgens dr. Peter Gabrielson (van het Hamburger Staatsarchief) tot aan de stadsbrand van mei 1842 ^{eveneens} in Hamburg aanwezig was en volgens dr. Heinrich Reincke ouder is dan het Hamburger Ordeelbooks of Stadsboek van 1270.

Alle geleerden zijn het intussen eens over het feit, dat het Zeerecht van Damme (lees Staveren) de basis vormt van het Hanzeatische en dus ook van het moderne internationale Zeerecht en om te laten zien hoe oud de taal van het H.S. is, drukken wij hier, voor het eerst in Nederland, een stukje af van de oorspronkelijke tekst met daarbij een verduidelijking en een vertaling. Het betreft hier hoofdstuk 2 van het Staverse Zeerecht.

Ein ſcip licht in der hauene, und is vorbeidennde tidt unnd wint, also idt vordann
varenn ſcal, de meister is ſculdich, raet toneme mit sinenn ſcip ludenn, und to en to
ſeggennde G. Herenn wij hebbenn wint to ſegelennde. Were iemat van den ſcipman,
den de de ſede, de wint is nicht gudt, und de anderen ſeden, de wint und dat wedder
is ſchone unnd gudt, de meister is ſculdich auer ein to dragennde, mit den meistenn
partienn, und de de he anders, he were ſculdich, ſcip unnd gudt to gelden, bliff he
verloren, hefft he ſouele gudes wormede.

Ein ſcip licht in der hauene, und is vorbeidennde tidt unnd wint, also idt vordann varenn ſcal, de meister is ſculdich, raet toneme mit sinenn ſcip ludenn, und to ſeggennde... "Ghy herenn wij hebbenn wint to ſegelennde: Were iemat van den ſcipmannen de de ſede, de wint is nicht gudt, und de anderen ſeden, de wint und dat wedder is ſchone und gudt, de meister is ſculdich auer ein to dragennde, mit den meistenn partienn, und dede he anders, he were ſculdich, ſcip unnd gudt to gelden, bliff he verloren, hefft he souele gudes wormede.

Een ſchip ligt in de haven en wacht op tij en wind, en alvorens het dan zal afvaren, is de kapitein verplicht om ſcheepsraad te houden met zijn ſcheepsgezellen en te zeggen... "Mijne heren, wij hebben wind om te zeilen." Indien dan enige bemanningsleden zouden zeggen, de wind is niet gunstig en anderen zeiden, de wind ~~en~~ het weer is mooi en goed, dan is de kapitein verplicht ^{om} overeenstemming te bereiken tussen de verschillende partijen, en als hij iets anders zou doen, dan is hij verplicht om ſchip en lading te vergoeden, indien deze verloren zouden gaan.

Benne Lútsen Boarnstra

Derde Paasdag-2002

Staveren

Oec vündem vnſer driex lande raect / dem rechtſten baren dochter ſone / de bane bo
tſo / tſo wat eme mit rechte boreth /

**Dyſ is dat of de water recht
vann ſlaueren vnd vann
deme danne in ſlandern /**

Eſtem maket men em man meiſter vann eineme ſchipe / dat ſap / i eſte in
ſegel / dat tot Glis edder to Bordenſ eſte to Roſſeil edder anders wor vund is ge
frachtet to ſegelemde in ſomde lande / De meiſter mach dat ſap nicht vorkopen
Ge hebbe denne orleſſ vann dem genne / dem dat ſap horet / Wenn Geſſt Ge
to dan botalemdſe / Ge mach wol van deme gelouwe to pannden ſetten eſte legge
Ge rade vann dem ſapmanns

Ein ſap licht in der hane / vnd is vorbei dennde tidt vund wint / alſo idt vordarm
varem ſat / de meiſter is ſuldich / raet toneme mit ſinem ſapludern / vnd to en to
ſeggernde Ge herem wo hebben wint to ſegelemde Were irinat van den ſapman
nen de de ſede / de wint is nicht gudt / vnd de anderen ſeden / de wint vnd dat wedder
is ſchone vund gudt / de meiſter is ſuldich auer em todragennde / mit den meiſtern
partiem / vnd de de Ge anders Ge were ſuldich / ſap vund gudt to ge den / Geſſt Ge
vorlaren / Geſſt Ge ſouele gudde wormede

Ein ſap brecht in menneſ landt / to welke ſtede / dat idt ſe / de ſaplude ſimt ſuldich

te deene an de stede na at dat etc goed der in neef het ne in dat in hem off. Pan
telke verward, als bailliant yson hi ne sal ghene vrucht hebben, ende die
meester worden ghehoofd bi men ende

me ghevalt dat een meester van enen saxe kist amen maer bi Crachte van die
in en suldich te wipene ime coopheden en hem waken de saxe waer omde saxe
kerke en dat es omde saxe en tydes te behoudene en bi waken ghevalt dat die
in hare tablen keuben en laten hinc aneken omde saxe en tydes te behoudene
in am suldich ghevalt te ime van pante te pante al d'zee wery ende die
coopheden der an deelen en ghet den zoud. de luyt in hare ghet ote saxe
saxen en waert dat saxe drooghe zate ende die meest wite omde saxe ghesal
en de baet en der niet ghehoofd wane die meest en es met suldich stadt der
of te hebben maer sine bucht der of ghehoofd den audie en die te waken

in ghevalt dat een meester van enen saxe come behouden sine onuerst in es suldich
te waken den coopheden die woorden daer in mede zae wonden ende esst niet an te kerne
in moet beteren wam wane wat zof pipe verloren bi fauten van haren wunden die
meester ende die sapheden warden of ghehoonden die stadt te beterne ende die meester
moeter an deelen mids dat hi neemt wunde gheelt en wunde gheelt es suldich gheelt
te ime in wstone vander stadt wist ende tremanant moete in deelen onder hem liden
maer braken de woorden der dat zist den coopheden wonghed So waken in suldich die stadt
al te male te betaelne maer zeehen die coopheden dat die woorden goed en sone in
ende in breen etc es suldich te deelen in de stadt dars te waken vander wonen dien
tydes es ghehoofd ende die

meester no ime saxoname en bezekeren met die storen vander fustalle als in
doen zonden ende nemen quaet weder. Op die zoe waer bi dat die fustalle en
te stote breen en bezekeren bat zof pipe saxe omde behoude die coopheden zacht
dat bi der fustalle en ryche breen vanden storen hare wane verloren sin die meester
zeu dat dies met en es wunde eist dat die ~~meester~~ die saxe van amen
saxoname die die coopheden die lesen ~~meester~~ dat die wimen met
verloren en in bi fauten van hare fustalle als die coopheden zeehen en
hem op kerken die meest off suldich waken quite te ime ende eist dat zint met
waken ne wiken. In am suldich de coopheden die te wstone wane in am suldich
dich saxoname en te bezekeren hare wunden en hare waken waf en waken z
like en in waken van daer in liden

Een scip of ij of meer zyn in ene hauenne daer leuel wate en en plegheet droeghe
 te zyne wech scip zal leeghen te naer enighen andren sepe die meester-banden sepe
 dat eerst op den mont droeghe leeghen zal effandich te zecghene die gonen sate
 andren sepen ghi hech heft huiben anchor hi staet ons te naer. En duche seade
 bi te ne more en in ne Willens met doen die meester-banden sepe en dme ghe z
 zellen verlegghen dien anchor ende eist dat dander hem liede verbieden ende in
 seade nemen biden a neder in zyn suldich te betovne redenlike ende wane enich
 anchor-zonder boeghe die hem seade daer die dander wane wort suldich te betovne
 ende in zullen hauenen es men suldich te leeghene bailghe dat in ghene seade
 nemen

Die scipleden vanden coste van hantenghen en zyn suldich waer ene luekene
 daghes te hebbene biden redene dat in hebben vonden gaende en comende en die
 van goywendnen zyn suldich te hebbene in en d'el lude seade dat hanteng
 me s'met besoyser dan eest als an luen in als scip comen zal zyn suldich dat
 om luyt d' scipleden zyn suldich te hebbene hand drant en hanteng me s'et hant
 in den suldich te luenen en du te comesse

Het yshalt dat een scip ysharmen is te zyn (Koster ontschijnen te luanen of elre
 must effandich te geyghen tot zyn ysharmen ysh hant d'elre nede marren of ysh
 zult luen ten grecht vanden sepe in zyn suldich te betovvanden dat an den gullen
 in die sepe in te hebbene al zult grecht als scip hebben zal in gullen liden en elre
 in l'wrecht zyn bi hem zynen in zyn suldich te betovvenden in gullen manen dat t'et
 om hem liden met en l'ne l'ende (en comt du in ysharmen grecht en l'nden d' me s't
 en zals ysharmen l'ne hebben (en d' must es hem liden suldich te toghen hanteng
 (me en hanteng l'ne (en el' scipman mach d'elre t'elre l'ne van zyn manen
 (en d' me s't en d' me s't en d' me s't en d' me s't en d' me s't en d' me s't en d' me s't
 dat hanteng ysharmen l'ne (en d' me s't en d' me s't en d' me s't en d' me s't en d' me s't
 expm' s'et pond over pond hi als du zyn met besonden mochten l'nde in ende
 l'nde als du in d' expm' s'et pond over pond als d' me s't en d' me s't en d' me s't
 zullen d' expm' s'et hebben en d' me s't

Een scip comt behouden s'et ontschijnen d' scipleden willen hebben hanteng ende
 dat zyn enich l'nd' d'el' scipleden d' wille ne hebben noch l'nd' noch s'et s'et
 scip d' must mach ontschijnen van hanteng d' me s't en d' me s't en d' me s't
 l'nd' dat an hem ysharmen en den d' me s't en d' me s't en d' me s't

Een man s'et ene sepe l'nd' zyn scipleden en l'nd' enich op d' l'nd' enich en
 andere must yshalt in zyn dit scip d' me s't en d' me s't en d' me s't en d' me s't
 in moet l'nd' d' l'nd' l'nd' d' ysharmen d' l'nd' op d' l'nd' enich moe d' me s't
 w' l'nd' man d' ysharmen d' l'nd' om yshalt d' me s't en d' me s't en d' me s't
 l'nd' te l'nd' l'nd' hi of ne wille l'nd' en d' l'nd' l'nd' d' me s't en d' me s't
 l'nd' l'nd' l'nd' hi d' me s't en d' me s't en d' me s't en d' me s't en d' me s't
 nomen als in zyn suldich hanteng al l'nd' te hebbene man in zyn suldich te l'nd'

En meester inert zme sapman in esse saulden te houden in parse en hare
Juge ofme van dat een den andie mesdoet aez langhe als hi hem brood en wim
ter tafelen heit ende die andien heet lieghen bevolued. m. d. ende heet die meester
niment lieghen hi ter bued. l. m. d. ende heet emch den meester lieghen hi ter bued
in d. / ende eist dat die meester emaghen staet hi effene saulden ter verdrage ene dierste
fines als mede palme of thed buist, ende slouch hinc meer hi mocht hem elck
lode slouch emch sapman den meester bouen hi es ghehoude of verlore & p. of
buist, ende dat es iugement

En sap es verbucht te bacome te bordeux ter rochele of elie in cond daer onlaed
zal ende maker chent pte tonas ledmanage zim bp die coopleed ande cofte van
baviamen diese nemen van dat men heit die de bats en zim glene ledmanagen
die van normandien ende van jnscland van datmen heit ^{valais} gerveste, en van scotland
van datmen heit ^{valais} gerveste ende van blacendie van datmen heit talen en dan
dit es bonneff. in d. p.

het gheualt dat debaet es tusschen den meester van enen sepe en zmen saplieden
de meester zal beuelen + scolaken bech te doene van boven den sapman in waer
ver dat hinc heet bre gaen ende eist dat die sapman biedt dat te bereyne + scaghen
vanden saplieden vander tafelen, en die meester am zo houevdich, dat met
toe bliuen in wille en doetene bre gaen die sapman mach is p' volaken tote daer
ontlaet en hebben also goede huere of hi mit sap comen wawe berende die
mesdaet ten seghene van dien van zme tafelen ende waerd dat die meester
ne hadde ne ghene also goeden sapman als hi mit sap verlore bi emaghen
aentwien die meester blyff ghehouden vander sepe vanden sepe, en vander
goede heit hi waer mede

het gheualt dat een sap ligt in een comde ghemarst en een ander sap comd met
ghende en staet dat daer ghemarst lecht zo dat seade heit vanden slaghe dat hem
vander gheist so daer wmen den bodem bre blyghen de seade effuldich te zme hi parse
onder heit den sepe en die wme die sim in beiden sepen am saulden te deelne die
seade onder hemheden ~~van~~ vanden sepe dat vander slouch effuldich te zberne
ende zme saplieden dat ~~van~~ vanden sepe. Ende dit de pedam waer omme die
bonneff. es ghemarst ~~van~~ dat een houe sap leghet gherne in den woch van
enen denen sepe. Omme vanden andien alle die seade te hebben waer dat of te
broden wawe of ghehawecht wawe maer als men weet dat die seade te heit in ghe
wawe wawe. So leghet ment gheerne vanden weghe en dit es bonneff.